

ARAŞTIRMA GÖREVLİLERİNİN BİLİM İNSANI YETİŞTİRME SÜRECİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ¹

Münevver YALÇINKAYA, Didem KOŞAR, Esen ALTUNAY

Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, İzmir/Türkiye

İlk Kayıt Tarihi: 22.11.2013

Yayına Kabul Tarihi: 29.01.2014

Özet

Araştırmanın amacı araştırma görevlilerinin bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin görüşlerini belirlemek ve bunlara dayalı öneriler geliştirmektir. Nitel veri toplama tekniği kullanılarak yürütülen bu çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu ölçüt örnekleme ile belirlenen 2011-2012 öğretim yılında İzmir ili Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan 10 araştırma görevlisi oluşturmuştur. Araştırma sonuçları bilim insanı yetiştirme sürecinin ders yükü, ekonomik yetersizlikler, yükselme kriterleri gibi nedenlerden amacına ulaşamadığını ortaya koymuştur. Ayrıca, bilim insanı yetiştirme sürecinin rutin bir süreç olarak algılandığı ve desteklenmediği, lisansüstü eğitim programlarının, bilim insanı yetiştirme için yeterince uygun olmadığı ve ideal bilim insanı niteliklerinin kazandırılmadığı ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Bilim, Lisansüstü Eğitim, Bilim İnsanı Yetiştirme Süreci, Araştırma Görevlisi

RESEARCH ASSISTANTS' VIEWS ON THE TRAINING PROCESS OF SCHOLARS

Abstract

The aim of this research was to determine the views of research assistants about the process of training the scientists and offer some suggestions. Semi structured interview form was used in this qualitative research. The study group of this research was composed of 10 research assistants that work in İzmir Educational Faculties during 2011-2012 who were chosen via criterion sample. The results revealed out that not significant importance is given on training the scientist according to some reasons such as the lesson load, lack of financial support, promotion criterions. Also, it was indicated that the process of training the scientists is accepted as organizational ordinary process and is not supported enough. In addition to these results, it is determined that science is used as a tool for academic promotion.

Key Words: Science, Graduate Education, The Process of Training Scientists, Research Assistants

1. Bu çalışmanın bir kısmı Malatya İnönü Üniversitesinde düzenlenen VII. Ulusal Eğitim Yönetimi kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Eğitim sisteminin en üst kademesi olan üniversite, bilim ve teknoloji çağını yayan toplumların yaşam felsefelerinin odak noktasını oluşturmaktadır. Toplumun bilimsel araştırma ve nitelikli insan gücü gereksinimini karşılamak üzere kurulmuş olan üniversite, yüksek düzeyde bilimsel araştırma yapma, bilgi ve teknoloji üretme, bilimsel verileri yayma, ulusal ve evrensel gelişmeye katkıda bulunma gibi çok geniş görev, yetki ve sorumlulukları üstlenmektedir (Karaman ve Bakırcı, 2010). Ülkemizde halen bilim insanı, araştırmacı, uzman yetiştirmede önde gelen kaynak üniversitelerdir. Üniversiteler bu hizmeti, kendi bünyelerinde kurulmuş olan çeşitli alanlarla ilgili enstitülerin lisansüstü programları aracılığıyla gerçekleştirmektedirler (Çıkrıkçı-Demirtaşlı, 2002).

Üniversitenin önemli görevlerinden biri lisansüstü eğitimi vermektir. Lisansüstü eğitim, bilim insanı yetiştirilmesi ve ulusal bilim politikasının yürütülmesinde en önemli etmenlerden biri olarak kabul edilmektedir (Karaman ve Bakırcı, 2010). Bilimsel eğitim, bilim insanlarıyla yapılabilecek olan bir etkinliktir. Bu etkinliğin bir ayağı bilim insanı, bir ayağı bilimsel süreç, bir ayağı da akademik özgürlüktür (Yapıcı, 2005). Lisansüstü eğitim; lisans eğitime dayalı olan yüksek lisans ve doktora eğitimi ile sanat dallarında yapılan sanatta yeterlik çalışması ve tıpta uzmanlık ile bunların gerektirdiği eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama etkinliklerinden oluşan eğitim olarak tanımlanmaktadır (Sevinç, 2001; Karaman ve Bakırcı, 2010). Öğrenciler, lisans eğitimlerinde edinmedikleri özel becerileri ve bilgileri yüksek lisans programlarında edinmek üzere eğitim görürler (Yılmaz, 2008). Lisansüstü eğitim, özellikle ülke sorunlarının çözümlenmesine yönelik araştırma yapma ve ülke kalkınması için gerekli olan bilim insanını yetiştirmede önemli bir role sahiptir (Ekinci, 2011). Lisansüstü eğitimin temel amacı, bilgiyi üreten, kullanan, eleştiren ve üreten bir düşünce tarzıyla problem çözebilecek bilim insanı yetiştirmektir ve lisansüstü eğitimde lisans eğitimine göre bireye daha kapsamlı bilimsel araştırmalar yapma, karmaşık sorunları çözebilme, mesleki alanlarda uzmanlaşma, bilgi üretme ve sentez yapabilme yöntem ve becerisi kazandırılmaya çalışılır (Karaman ve Bakırcı, 2010). Ancak bazı bireysel, kurumsal, toplumsal, ekonomik vb. etkenlerden dolayı lisansüstü eğitime girişin amacı giderek değişmektedir. Çünkü yükseköğretime erişim için baskılar artmaktadır (Tural, 2004; Ekinci, 2009). Baskının en önemli kaynaklarından birisi ise özellikle son 20-25 yıllık süreçte gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yükseköğretime yaygınlaştırma ve katılımı artırmanın politik bir amaç haline gelmesidir (Ekinci, 2011). Aynı zamanda günümüzde üniversitelere öğretim elemanı yetiştirilmesinin dışında, endüstriyel alanlarda ve diğer çalışma alanlarında iş edinmenin bir ön koşulu olarak yüksek lisans ve doktora derecesinin de aranır hale gelmesi, lisansüstü eğitime olan ihtiyacı daha da artırmıştır. Yüksek lisans derecesi giderek uygulamaya yönelmek isteyen öğrencilere özgü bir seçeneğe dönüşmekte, doktora eğitimi alabilmenin koşulu olmaya da devam etmektedir. Günümüz akademik ortamında, akademik unvana sahip bir pozisyonda çalışabilmek, öğretim verebilmek ve araştırma yapabilmek içinse doktora derecesi ön koşul durumuna gelmiştir (Kara-

man ve Bakırcı, 2010). Bu baskılar politik kaygılarla birleştiğinde, kaynakların yeterliliğine bakılmaksızın yeni programların ve üniversitelerin açılması gündeme gelmektedir. Üniversite sayılarının artırılmasının doğurduğu en önemli sonuçlardan birisi öğretim üyesi gereksiniminin giderek artması, bununla birlikte öğretim elemanlarının ağır bir ders yüküyle karşı karşıya kalması, öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı artması ve öğretimin niteliğinin bu süreçlerden olumsuz etkilenmesidir. Öğretim üyesi sayısının yetersizliğine bağlı olarak olumsuz etkilenen öğretim süreçlerinin başında ise özellikle lisansüstü öğretim süreçleri gelmektedir (Karakütük ve Özdemir, 2011).

Yüksek lisans eğitimiyle yetiştirilen “bilim uzmanı” bilim insanı olma yolunda ilk basamaktır. Bireyin, yüksek lisans eğitimi alırken uzmanlık yaptığı bilim alanına özgü bilgi, tutum ve becerilerin yanı sıra özellikle tez yaparken kullanacağı araştırma teknik yeterlikleri, bilimsel tutum ve davranışları teorik ve uygulamalı eğitimle kazandırılmasına özel bir önem verilmelidir (Erdem, 2007; Karaman ve Bakırcı, 2010). Yüksek lisans eğitimine dayalı olarak doktora eğitimiyle yetiştirilen “bilim doktoru”, bilim insanı olma yolunda ikinci ve en önemli basamaktadır. Doktora orijinal bir araştırmanın sonuçlarını ortaya koymayı amaçlayan bir programdır (Karakütük; 2002; Karaman ve Bakırcı, 2010). Doktora eğitim programında hazırlanan tezin bilime yenilik getirme, yeni bilimsel yöntem geliştirme, bilinen yöntemi yeni bir alana uygulama ve benzeri özellikleri taşıması gerekir (Çakar, 1997). Bilim insanı yetiştirme süreci geniş çaplı değerlendirilmesi gereken önemli bir programlardır. Amaç, öğrencinin bilimsel araştırma yaparak bilgilere erişme, bilgileri değerlendirme ve yorumlama yeteneğinin kazanmasını sağlamanın yanı sıra bireyin bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları geniş ve derin bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma ve yeni sentezlere ulaşması için gerekli adımları belirleme yeteneğini de kazandırmaktır (Karaman ve Bakırcı, 2010). Doktora programıyla akademik çalışma düzeyinde, alanda gerek duyulabilecek bilimsel nitelikli araştırmaları kurgulayabilecek, yönetebilecek ve sonuçlandırabilecek özellikli araştırmalar ve araştırmacılar yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (Can, Can ve Bağcı, 2009; Karaman ve Bakırcı, 2010). Bu bağlamda alanyazın incelendiğinde, Türkiye’de öğretim üyesi gereksinimini karşılamaya yönelik uygulanan modellere ilişkin sınırlı sayıda araştırmanın olduğu ve bu araştırmaların özellikle 35. Madde uygulaması konusunda yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Türkiye’de öğretim üyesi yetiştirmede uygulanan modeller incelendiğinde dört farklı modelin bulunduğu belirtilebilir. Bunlar, “Yur dışına doktora yapmak üzere YÖK ya da Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) eleman gönderilmesi”, “Üniversitelerde doktora eğitimi (2547 sayılı yasanın 33. ya da 50. maddesi)”, “Bir üniversite adına diğer bir üniversiteye lisansüstü öğretim görmek amacıyla gönderilen araştırma görevlilerinin yetiştirilmesi (2547 sayılı Yasanın 35. maddesi)” ile bu üç modelin sentezi olarak nitelendirilebilecek ÖYP modelidir (Karakütük ve Özdemir, 2011). Bununla birlikte bilim insanı yetiştirme sürecinin sorunlarının çözümüne yönelik araştırma bulguları süreci geliştirmek açısından önem taşımaktadır. Lisansüstü öğrenimde öğretim üyesi sorunu, mali sorunlar, kütüphane hizmet sorunları, yabancı dil sorunu, yönetsel sorunlar, tez danışmanıyla ilgili sorunlar, araç gereç sorunları vb. sorunlar sürecin etkililiğini

azaltmaktadır (Karaman ve Bakırcı, 2010).

Yüksek lisans ve doktora eğitimleri, bilim insanı olma yolunda önemli basamaklardır. Bu nedenle lisansüstü eğitimin planlanması, etkin şekilde yürütülmesi ve kalitesinin artırılması gerekmektedir. Doktora danışmanlarının bilimsel düzeyi ve bu işe yeterli zaman ayırıp ayırmayışı doktoranın kalitesini belirleyen en önemli değişkenlerden biridir (YÖK, 2006). Lisansüstü öğretim programları ve özellikle doktora programları, evrensel düzeyde bilgi üretebilecek, kendi başına bir araştırma planlayıp, yürütüp sonuçlandırabilecek düzeye erişmiş, ülke sanayisi ve iş yaşamıyla diğer üniversitelerin gereksinim duyduğu öğretim üyesi, bilim insanları ve araştırmacıları yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bir başka anlatımla lisansüstü programları, üniversitelerin öğretim üyesi gereksinimini karşılayan temel kaynaklardan biridir. Bu anlamda araştırma eğitiminin özünde, bireysel çalışma alışkanlığının kazandırılması yer alır. Bu ise bireysel çalışma uygulamasının, bir öğretim ve öğrenim yöntemi olarak, bireyin tüm eğitim yaşantısında yer almasına bağlıdır. Bu nedenle, araştırma eğitiminin, hemen her zaman, uygulamaya dönük; arama, bulma, uygulama ve böylece de öğrenme yükümlülüğünün esas itibarıyla öğrenciye ait olduğu bir yöntemle gerçekleştirilme zorunluluğu vardır. Öğretim elemanı ve diğer altyapı olanakları tam olarak sağlanmadan üniversite sayılarının artması yükseköğretimde birçok soruna yol açabilmekte iken diğer yandan bu duruma ilişkin birçok eleştiri yöneltilebilmektedir. Türkiye’de kalkınma planlarında öğretim üyesi gereksinimi karşılanmadan yeni üniversitelerin açılması öngörülmemesine karşın, uygulamalar bunun tam tersi yönde gelişmektedir (Karakütük ve Özdemir, 2011). Bu bağlamda bilim insanı yetiştirme sürecinin bir bütün olarak ele alınması ve geliştirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Ancak o zaman bilim, teknoloji ve sanat alanlarında toplumsal kalkınmaya hizmet edecek nitelikli bilim insanlarının yetiştirilmesi mümkün olabilecektir. Türkiye’de nitelikli bilim insanı yetiştirmede yaşanan sorunların belirlenmesi, çözümlerin üretilmesinin bu konuda daha gerçekçi politikaların ve bu politikalar doğrultusunda daha gerçekçi stratejilerin oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Ekinci, 2011). Alan yazındaki araştırmalar incelendiğinde sürecin bir ögesi olan araştırma görevlilerinin görüşlerine yeterince yer verilmediği görülmüştür. Bilim insanı yetiştirme sürecindeki sorunların belirlenmesi, vurgulanması ve çözümler önerilmesi sürecin geliştirilmesi açısından sağlayacaktır. Bu bağlamda alanyazında araştırma görevlilerinin bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin görüşlerini ele bu araştırmanın sonuçlarının alana katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu bağlamda araştırmanın amacı araştırma görevlilerinin bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin görüşlerini belirleyerek bu kapsamda araştırmacı ve uygulayıcılara dönük öneriler geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır;

- 1) Araştırma görevlilerinin bilim insanının özelliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
- 2) Araştırma görevlilerinin lisansüstü eğitim programının bilim insanı yetiştirme sü-

recine katkısına ilişkin görüşleri nelerdir?

3) Araştırma görevlilerinin görev yapılan kurumun bilimsel araştırma yapma sürecine katkısına ilişkin görüşleri nelerdir?

4) Araştırma görevlilerinin akademik danışmanların bilimsel araştırma yapma sürecine katkısına ilişkin görüşleri nelerdir?

5) Araştırma görevlilerinin göreve başlamadan önceki ve göreve başladıktan sonraki bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?

6) Araştırma görevlilerinin bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Araştırma görevlilerinin bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin görüşlerini ele alarak Türkiye'deki bilim insanı yetiştirme sürecinin önemini ortaya koyma amacındaki bu çalışma nitel veri toplama tekniği kullanılarak yürütülmüştür.

Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri kullanılmakta, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konması hedeflenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmada nitel araştırma desenlerinden araştırmanın doğasına uygun olan çoklu iç içe geçmiş durum deseni kullanılmıştır. Durum deseni, aslında bilinen fakat açıklamada bulunurken bilimsel bulgulara dayalı olarak net söylemler üretilmeyen olguları, derinlemesine inceleme fırsatı sunan ve zengin söylemler oluşturarak yorumlamalarda bulunma olanağı veren bir araştırma desendir (Yaman, 2010). Durum araştırması sonuçları, neden ve sonuçların belirleyicisi olan gerçek bağlamda gözlemleyerek ortaya koyabilir. Bağlamlar, durumların etkileşiminin, insan ilişkilerinin ve diğer faktörlerin belirleyicisidir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007:253). Çoklu iç içe geçmiş durum deseninde de birden fazla durum söz konusudur. Ancak ele alınan ve araştırmaya dâhil edilen her bir durum, kendi içinde çeşitli alt birimlere ayrılarak çalışılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışma Grubu

Amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılan bu araştırmada çalışma grubunu 2011-2012 yılında İzmir ili Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan araştırma görevlileri oluşturmaktadır. Ölçüt örnekleme tekniğinde önceden belirlenmiş bütün koşulları taşıyan bireylerle çalışmak amaçtır (Yıldırım ve Şimşek, 2006); bu bağlamda çalışma grubunu oluşturan araştırma görevlilerinde Eğitim Fakültesinde görev yapıyor olmaları ve en az yüksek lisans mezunu ya da yüksek lisans tez döneminde okuyor olmaları ölçütleri aranmıştır. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan araştırma görevlilerinin kişisel özellikleri Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Çalışma Grubunda Yer Alan Araştırma Görevlilerinin Kişisel Özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Lisans	Görev Yapmakta Oldukları ABD
AG1	Kadın	26	RPD	RPD
AG2	Kadın	30	Fen Bilgisi Ögt.	Eğitim Programları ve Öğretimi
AG3	Kadın	26	Okul Öncesi Ögt	Okul Öncesi Ögt.
AG4	Kadın	27	RPD	RPD
AG5	Erkek	25	BÖTE	BÖTE
AG6	Erkek	47	Ön Lisans: Eğitim	EYD
AG7	Kadın	32	Tarih Ögt.	İlköğretim Sosyal Bilgiler Ögt.
AG8	Kadın	40	Psikoloji	Okul Öncesi Ögt.
AG9	Erkek	33	RPD	RPD
AG10	Erkek	30	Sınıf Ögt.	EYD

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma grubunda yer alan araştırma görevlilerinin 6’sı kadın, 4’ü erkek olup yaşları 25 ile 47 arasındadır. Araştırma görevlilerinin 3’ü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 1’i Fen Bilgisi Öğretmenliği, 1’i Okul Öncesi Öğretmenliği, 1’i BÖTE, 1’i Tarih Öğretmenliği, 1’i Psikoloji, 1’i Sınıf Öğretmenliği 1’i de Ön lisans mezunudur. Araştırma görevlileri, Eğitim Programları ve Öğretimi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri, Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dallarında görev yapmaktadırlar.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulurken ilgili alanyazın ayrıntılı olarak taranmış ve araştırma görevlilerinin bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin görüşlerini saptamak amacı ile çeşitli maddeler belirlenerek uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman incelemesi sonucunda görüşme formunda yer alan sorular yeniden düzenlenmiş, eksik bulunan maddeler eklenerek ve maddeler üzerinde düzenlemeler yapıldıktan sonra araştırmacının amacına uygun, anlaşılır ve uygulanabilir olduğu ortaya konmuştur. 2 araştırma görevlisi ile yapılan ön uygulama sonucunda görüşme formunun işler olduğu görülmüş ve görüşme formuna son hali verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak 10 araştırma görevlisi ile görüşme öncesi telefon ya da e-posta aracılığı ile alınan randevu saatinde ve katılımcıların görev yaptıkları kurumda odalarına gidilerek ya kendi odalarında, uygun değilse kurumda bulunan toplantı odasında birebir ve yüz yüze görüşmeler yapılmış ve bir görüşme yaklaşık

70 dakika sürmüştür. Katılımcılarla yapılan görüşmelere araştırmacılar bizzat gitmiş; ses kayıt cihazı ve not alma tekniği birlikte kullanılmıştır; veri kaybını önleyebilmek adına bir araştırmacı katılımcıya soruları yöneltirken diğer araştırmacı not almıştır. Kayıt altına alınan veriler ses dosyası şeklinde bilgisayara aktarılarak araştırmacılar tarafından dinlenmiş ve katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerin tamamı Word dosyası şeklinde bilgisayar ortamında yazılmıştır. Aktarılan verilerle kodlamalar yapılmış; kodlar bir araya getirilerek, araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak temalar (kategoriler) ortaya çıkarılarak betimsel ve içerik analizleri yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde, görüşme formunda yer alan sorular dikkate alınarak katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacı ile yer yer doğrudan alıntılar verilerek betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Verilerin sunumunda, alıntı seçimi için çarpıcılık (farklı görüş), açıklayıcılık (temaya uygunluk), çeşitlilik ve uç örnekler ölçütleri dikkate alınmıştır (Ünver, Bümen ve Başbay, 2010).

Araştırmada ana temalar araştırmacının alt problemleri doğrultusunda belirlenmiştir. Verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan kategoriler ve temalar Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2. Verilerin Analizi Sonucu Ortaya Çıkan Kategoriler ve Temalar

Kategoriler	Temalar
1.Bilim insanının özelliklerine ilişkin görüşler	1.1.Mesleki Özellikler
	1.2.Kişisel Özellikler
	1.3.Katılımcının Kişisel Özellikleri
	1.4.Bilime Bakış Açısı
2.Lisansüstü eğitim programının bilim insanı yetiştirme sürecine katkısına ilişkin görüşler	2.1.Kişisel Özellikler
	2.2.Araştırma Süreci
	2.3.Bakış Açısı
	2.4. Olumsuzluklar
3.Görev yapılan kurumun bilimsel araştırma yapma sürecine katkısına ilişkin görüşler	3.1.Psikolojik
	3.2.Mesleki
	3.3.Ekonomik
	3.4.Akademik
4.Akademik danışmanların bilimsel araştırma yapma sürecine katkısına ilişkin görüşler	4.1. Akademik
	4.2.Psikolojik
5.Araştırma görevliliğine başlamadan önceki ve göreve başladıktan sonraki bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin görüşler	5.1. Göreve Başlamadan Önceki Görüşler
	5.2. Göreve Başladıktan Sonraki Görüşler
6.Bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin öneriler	6.1.Kurum: Akademik Dayanışma, Veri Tabanlarına Ulaşma, Çevre İle İletişim, Akademik Etkinliklere Teşvik, Bakış Açısı
	6.2.Danışman: Geri Bildirim, Yayın Yapma
	6.3.Mesleki: Görev Tanımı, Yükselme Kriterleri, Ekonomik Destek
	6.4. Program: Seçmeli Dersler, Dersin İşlenişi

Tablo 2’de görüldüğü gibi verilerin analizi sonucu 6 ana tema ortaya çıkmıştır.

Birinci ana tema olan “Bilim insanının özelliklerine ilişkin görüşler” başlığı altında mesleki özellikler, kişisel özellikler, katılımcının kişisel özellikleri ve bilime bakış açısı olmak üzere dört alt tema oluşturulmuştur. İkinci ana tema olan “Lisansüstü eğitim programının bilim insanı yetiştirme sürecine katkısına ilişkin görüşler” başlığı altında kişisel özellikler, araştırma süreci, bakış açısı, olumsuzluklar gibi alt temalar belirlenmiştir. Üçüncü ana tema olarak “Görev yapılan kurumun bilimsel araştırma yapma sürecine katkısına ilişkin görüşler” belirlenmiş bu ana tema altında ise psikolojik katkı, mesleki katkı, ekonomik katkı, akademik katkı olmak üzere dört alt tema oluşturulmuştur. Dördüncü ana tema olan “Akademik danışmanların bilimsel araştırma yapma sürecine katkısına ilişkin görüşler” başlığı altında akademik ve psikolojik olmak üzere iki alt tema; beşinci ana tema olan “Araştırma görevliliğine başlamadan önceki ve göreve başladıktan sonraki bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin görüşler” başlığı altında da göreve başlamadan önce ve göreve başladıktan sonra olmak üzere iki alt tema belirlenmiştir. Son ana tema olan “Bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin öneriler” başlığı altında da kurum, danışman, mesleki, program olmak üzere dört alt tema belirlenmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilen geçerlik ve güvenilirlik araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan iki en önemli ölçüttür. Dış geçerlik, elde edilen sonuçların benzer gruplara ya da ortamlara aktarılabilirliğine, iç geçerlik ise araştırma sonuçlarına ulaşıırken izlenen sürecin çalışılan gerçekliği ortaya çıkarmadaki yeterliğine ilişkindir (Yıldırım ve Şimşek, 2006:255). Araştırmada dış geçerlik araştırmacılar tarafından verilerin ayrıntılı betimleme yöntemi kullanması ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır; iç geçerlik ise uzman incelemesi, katılımcı teyidi ve yapılan görüşmelerin sürelerinin uzun tutulması ile sağlanmaya çalışılmıştır. Dış güvenilirlik araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda aynı şekilde elde edilip edilemeyeceğine, iç güvenilirlik ise başka araştırmacıların aynı veriyi kullanarak aynı sonuçlara ulaşip ulaşamayacağına ilişkindir (Yıldırım ve Şimşek, 2006:205). Araştırmada tutarlık incelemesiyle iç güvenilirlik, iki uzman tarafından gerçekleştirilen teyit incelemesi yoluyla da dış güvenilirlik sağlanmıştır. Araştırmacıların belirlediği tema ve kategoriler için “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” olan konulara ilişkin gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman’ın (1994) Güvenirlik=Görüş Birliği/(Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)X100 şeklinde önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Yapılan hesaplama sonucuna kodlayıcılar arasındaki uyuma oranı birinci soru için .94, ikinci soru için .92, üçüncü soru için .89, dördüncü soru için .87, beşinci soru için .90 ve altıncı soru için .86 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik hesaplarının .70’in üzerinde çıkması, bu çalışma için güvenilir kabul edilmiştir (Miles ve Huberman, 1994). Bulguların sunumu sırasında doğrudan alıntılarının aktarılmasında araştırma görevlileri için kodlama yapılmış ve AG1, AG2, AG3,,...şeklinde kodlanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde görüşme formunda yer alan sorular alt problemlere göre gruplanmış ve bulgular sunulmuştur.

Araştırma Görevlilerinin Bilim İnsanın Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Bu alt problem doğrultusunda görüşme formundaki soru, “Bilim insanlarının özellikleri nedir?” şeklindedir. Bu alt problem doğrultusunda alınan yanıtların analizi sonucunda dört alt kategori ortaya çıkmıştır; “mesleki özellikler, kişisel özellikler, katılımcının kişisel özellikleri ve bilime bakış açısı”. Mesleki özellikler kategorisinde “araştırmacı olma, etik olma, işini sevmeye, iyi bir eğitimci olma, alan bilgisi olma, gelişime açık olma, toplumsal sorunlara duyarlı olma, yaratıcı olma, nesnel olma, paylaşımcı olma ve bilimsel çalışmalarda apolitik olma” temaları, kişisel özellikler kategorisinde “çalışkan olma, fark yaratma, meraklı olma, iyi bir gözlemci olma, farklı fikirlere açık olma, alçakgönüllü olma, dünyaya farklı bir bakış açısıyla bakma, sabırlı olma, hoşgörülü, uyumlu, çağdaş, yeniliklere açık, entelektüel, şüpheli, gelecek(ekonomik) kaygısı olmamalı ve cesur olma” temaları, katılımcının kişisel özellikleri kategorisinde “meraklı olma, heyecanlı, araştırma yapmayı sevmeye, planlı olma, paylaşımcı, içten motivasyonlu, kararlı, sorumluluk duygusu yüksek olma, alan sorunlarını önemseme, gelişime açık olma, girişimci, üretken, çalışkan” temaları ve bilime bakış açısı kategorisinde “yöntemi ve yararları” iki temel temaya bağlı birçok alt temalar belirlenmiştir.

Katılımcılar mesleki özellikler kategorisinde “araştırmacı olma, etik olma, işini sevmeli, eğitimci olmalı, alan bilgisi olmalı, gelişime açık olma, toplumsal sorunlara duyarlı olma, yaratıcı olma, nesnel olma, paylaşımcı olma, bilimsel çalışmalarda apolitik olma” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En fazla vurgulanan tema etik değildir. (AG1, AG2, AG4, AG6, AG10 ve AG7). Bu alt kategoriye göre katılımcılar tarafından vurgulanan bazı görüşler ise şöyledir;

“Bilim insanı kısaca bilim yapan kişidir. Merak edilen, literatüre dayanan bir konuyu araştıran ve gittikçe ilerleyen şekilde bir adım sonrasını anlama çabası gösteren, bunun için de belli bir yöntemle çalışan kişidir bilim insanı. Kendi bilim dalında kuram sahibi olacak kadar çalışkan kişilerdir.” (AG1);

“Bilim adamı, yeni gelişmeleri takip etmeli, “daha iyi nasıl üretebilirim?” diye düşünmeli. Bildiklerinin üstüne bir şey koymaya çalışmalıdır. Bilim insanı tek bir alanda sınırlı kalmamalı, dünyayı takip etmelidir. Öğrendiklerini kendi sistemimize entegre etmenin yollarını düşünmelidir... (AG5);

“Gördüklerim ve yaşadıklarım beni korkutuyor. Bunun için bilim insanı etik değerlere sahip olmalıdır” (AG7).

Araştırma görevlileri, kişisel özellikler kategorisinde “çalışkan olma, fark yaratma, meraklı olma, iyi bir gözlemci olma, farklı fikirlere açık olma, alçakgönüllü olma, dünyaya farklı bir bakış açısıyla bakma, sabırlı, hoşgörülü, uyumlu, çağdaş, yenilikle-

re açık olma, entelektüel, şüpheli, gelecek(ekonomik) kaygısı olmaması” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En fazla vurgulanan temalar meraklı olma (AG1, AG2, AG5 ve AG8) ve çalışkan olma (AG1, AG2, AG3 ve AG7). Bu alt kategoriye göre katılımcılar tarafından belirtilen bazı görüşler şöyledir;

“Bilim adamının dünyaya bakış açısı farklı olmalı. Bilimle ilgilenen insan her şeye bilim konusu olabilecek şekilde bakmalıdır. Merak duygusu baskın olabilir, gözlem gücü daha kuvvetli olabilir. Bilimle ilgilenen kişi konu ne olursa olsun sürekli neden sonuç ilişkilerini arar.”(A8);

“Çok çalışkan, kişisel özellikleri gelişmiş ve ışığı olan insanlardır. Alanında fark yaratan, zekâsını iyi kullanma gibi kişisel özelliklere sahip kişilerdir.” (AG1).

Araştırma görevlileri, katılımcının kişisel özellikleri kategorisinde “Meraklı olma, heyecanlı olma, araştırma yapmayı sevme, planlı olma, paylaşımcı olma, içten motivasyonlu, kararlı, sorumluluk duygusu yüksek olma, alan sorunlarını önemseme, gelişime açık olma, girişimci, üretken olma, çalışkan olma” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En fazla vurgulanan temalar araştırma yapmayı sevme (AG2, AG3, AG7 ve AG8) ve gelişime açık olma (AG1, AG5, AG6ve AG7). Bu alt kategoriye göre katılımcılar tarafından belirtilen bazı görüşler şöyledir;

“Araştırma yapmayı, araştırmayı planlayıp, yürütmeyi seviyorum. Araştırmanın sonuçlarını dört gözle bekliyorum- kitap okumak gibi, kitabı eline alınca sonucunu merak ettiğiniz için devam edersiniz.” (AG2);

“Bilgimin üstüne bir şey koyabileceğim bir meslekte çalışmak istedim. “Ne yapmak istiyorum? Ben gelişmek istiyorum.” diye düşündüm. Şu an ders aşamasındayım, proje ile ilgili çalışıyorum ve yeni şeyler öğrenmeye devam ediyorum.” (AG5).

Araştırma görevlilerinin görüşlerinden bilime bakış açısı kategorisinde “yararları ve yöntemi” olmak üzere iki temel temaya bağlı birçok alt temalar belirlenmiştir. Yararları temasına ilişkin “refahı artırma, yeni şeyler sunma, toplumun sorunlarını tespit etme, bir soruna çözüm üretme, kurallar ortaya koyma, özgürlük alanı olma, bakış açısı sağlama ve uygulamayı geliştirme temaları belirlenmiştir. Yöntem temasına ilişkin niteliksiz çalışmalar üretme, bakış açısının dar olması, toplumdaki kopuk olma, bilimin amaç olması, evrensel olma, özgün olma, etik olma ve düzenli olma” temaları belirlenmiştir. Bu alt kategoriye göre katılımcılar tarafından ifade edilen bazı görüşler aşağıdaki gibidir;

“Bilim, insanların yaşamını kolaylaştırmak daha refah yaşam koşullarına ulaşmayı sağlamak için bireylerin ve ögelerin davranışları incelemektir.” (AG2);

“Eğitim bilimlerinin, bilim olarak toplumdaki kopuk olduğunu düşünüyorum. Özellikle eğitim fakültelerinde kullanılan dil, ortak bir bilim dili değil. Bilim bitmiş gibi eğitim fakültelerinde, bir süreklilik yok, uygulayıcı yetiştirme amacı yok. Bir kopukluk var. Birlikte hareket etme ve üretim yok. Üstü kapanmış ölü toprağı serpil-

miş gibi. Eğitim fakültesi olarak 4 yıl sonrası için öğretmen yetiştiriyorsun. Örneğin şimdi 4 + 4 + 4 olarak sistem değişti. Bu öğrencilerin de sorunu değil mi? Ancak eğitim fakültesi olarak bizim alanla ilişkimiz yok. Teori ile uygulama bu kadar kopuk olmamalı.” (AG8).

Araştırma Görevlilerinin Lisansüstü Eğitim Programının Bilim İnsanı Yetiştirme Sürecine Katkısına İlişkin Görüşleri

Bu alt problem doğrultusunda görüşme formundaki soru, “Alanınızda yürütülen lisansüstü eğitim programlarının bilim insanı yetiştirme konusundaki katkısı nasıldır?” şeklindedir. Bu alt problem doğrultusunda alınan yanıtların analizi sonucunda dört alt kategori ortaya çıkmıştır: “kişisel özellikler, araştırma süreci, bakış açısı ve olumsuzluklar”. Kişisel özellikler kategorisinde “çaba gösterme, yeterlilik duygusu, kültürü benimseme, yaratıcılığın gelişmesi, duyarlılık ve özveri” temaları, araştırma süreci kategorisinde “kavramsal bilgi, planlama, yöntem-teknik, yorumlama, rapor etme, yayın yapma, deneyim ve uyarlama” temaları, bakış açısı kategorisinde “sorun belirleme, alanın sorunlarına duyarlı olma, farkındalık geliştirme ve öngörü geliştirme” temaları ve olumsuzluklar kategorisinde “işbirliğinin olmaması, titre kaygısı, itaat etme, nesnellüğün olmaması, birilerine iyi görünme kaygısı olma, tehdit alma ve bilim insanı yetiştirme amacının olmaması” temaları belirlenmiştir.

Katılımcılar kişisel özellikler kategorisinde “çaba gösterme, yeterlilik duygusu, kültürü benimseme, yaratıcılığın gelişmesi, duyarlılık ve özveri” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En fazla vurgulanan temalar çaba gösterme (A1, A3, A6 ve A8) ve yeterlilik duygusudur (A1, A2, A3 ve A7). Bu alt kategoriye göre katılımcılar tarafından belirtilen bazı görüşler şöyledir;

“Lisansüstü eğitimin bilim insanı yetiştirmeye yönelik yeterli bir program olduğunu düşünmüyorum. Çok dolaylı yollardan oluyor. Programda, bilim nasıl yapılır, tek tük derslerle gösteriliyor. Ama doğrudan bir yol göstericilik yok. Kişisel çabalara kalan okumalar ve ödevlerle kavramsal anlamda bilgi anlamında dolaylı bir yönlendirme var. Uygulama olarak kısıtlı, yine de çok fazla geri dönüt olmuyor. Doğru yolda olup olmadığını, doğru analizi yapıp yapmadığımı herkes daha çok kendi çabaları ile öğreniyor ve gözlemliyor.” (A1).

“Araştırma sürecinin içine girince, süreçteki sorunlarla ne kadar baş edebilirsem o kadar yetkinleştiğimi düşünüyorum. Tez daha kapsamlı yapıyor. Her şeyi daha iyi düşünüyorsunuz, gördüklerinizi, öğrendiklerinizi bunu burada daha iyi kullanırım diyorsunuz. Doktora bana koşmayı öğretti. Bu süreçte alan sorunlarının çözümü konusunda yeterliliğimin arttığını hissediyorsun.” (A2).

Katılımcılar araştırma süreci kategorisinde “kavramsal bilgi, planlama, yöntem-teknik öğrenme, yorumlama, rapor etme, yayın yapma, deneyim ve uyarlama” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En fazla vurgulanan temalar kavramsal bilgi (A1, A2, A3, A5, A6 ve A8) ve yöntem-teknik öğrenmedir (A4, A6, A7 ve A8). Bu alt

kategoriye göre katılımcılar tarafından belirtilen bazı görüşler şöyledir;

“Eğitim bilimleri alanını daha çok öğrendim. Kütüphanedeki kaynaklardan yararlandım. Yüksek lisans, eğitim alanına ilişkin kavramsal bilginin kazanılmasında yararlı oldu.”(A7)

“Yüksek lisans araştırma sürecini öğrenme konusunda yararlı oluyor. Alanyazına çok hakim olmadığın için yardım alarak bir şeyleri saptayabiliyorsun, ama bunu daha çok tez danışmanın yardımıyla yapabiliyorsun. Bir sorunu doğrudan görme ve gerekli işlemleri yapma konusunda yönlendiriliyorsun. Destekle yapıyorsun. Giriş yöntem ve bulgular olarak düşünüldüğünde; yöntem daha çok yüksek lisansta, geniş bir bakış açısını ve uygulanması doktorada gelişiyor” (A4).

Katılımcılar bakış açısı kategorisinde “sorun belirleme, alanın sorunlarına duyarlı olma, farkındalık geliştirme ve öngörü geliştirme” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En fazla vurgulanan tema sorun belirlemedir (A2, A4, A5, A7, A8 ve A9). Bu alt kategoriye göre katılımcılar tarafından belirtilen bazı görüşler şöyledir;

“Araştırma yöntemleri dersinin doktora için de çok yararı oldu. Doktora gelince çok yönlü bakmayı öğreniyorsunuz. Doktorada daha farklı bir bakış açısı kazandım. Ders çeşitliliğinin de yararı oluyor. Kendi alanımla ilgili bütün dersleri aldım. Dersler sorunlara bakış açımı geliştirdi. Alandaki sorunları sezebiliyorum, görebiliyorum.” (A2).

“Alanın sorunları hakkında farkındalığım ya da ilgim masterda öğrenilenlerle başladı. Yüksek lisansta farklı konularla, kalite ile ilgilendim, öğrendiklerim okuduklarımla gelişti.” (A8).

Katılımcılar olumsuzluklar kategorisinde “işbirliğinin olmaması, titre kaygısı, itaat etme, nesnellüğün olmaması, tehdit alma ve bilim insanı yetiştirme amacının olmaması” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En fazla vurgulanan tema titre kaygısıdır (A3, A6, A8 ve A9). Bu alt kategoriye göre katılımcılar tarafından belirtilen bazı görüşler şöyledir;

“Ürüne-teze baktığımızda bireyin iyi bir eğitim alıp almadığını görebiliriz. Genelde lisansüstü programlar birçok açıdan yetersiz olduğu için çıkan ürünlerin çoğu kötü oluyor. Tez öğlesine yapılıyor. Lisansüstü eğitim bir titre kazanmak için yapılıyor. Bir geçiş aşaması olarak görülüyor.” (A3).

“Yüksek lisansta iken doktora girmeyi, doktorada iken kadroyu, kadro alınca yardımcı doçentliği, sonra doçentliği düşünüyorsunuz. Sürekli olarak birilerine iyi görünmek zorundasınız.”(A6).

Araştırma görevlilerinin görev yapmakta oldukları kurumun bilimsel araştırma yapma sürecine katkısına ilişkin görüşleri

Bu alt problem doğrultusunda görüşme formundaki soru, “Çalışılan kurumun bi-

limsel araştırma yapma konusundaki desteği nasıldır?” şeklindedir. Bu alt problem doğrultusunda alınan yanıtların analizi sonucunda dört alt kategori ortaya çıkmıştır: “psikolojik, mesleki, ekonomik ve akademik”. Psikolojik katkı kategorisinde “övgü, motive etme, ödül eksikliği, güvenme, destekleme, takdir edilme, yapıcı eleştiri yapma ve paylaşma” temaları, mesleki katkı kategorisinde “iş yükü ve izin kullanma” temaları, ekonomik kategorisinde “yolluk- yevmiye verme, fotokopi imkânı sağlama ve kongre katılım ücretleri” temaları ve akademik kategorisinde “veri tabanlarına erişim, kaynak sağlama, ekip çalışması, etkinliklere katılma ve yayın yapma” temaları belirlenmiştir.

Katılımcılar psikolojik katkı kategorisinde “övgü, motive etme, ödül eksikliği, güvenme, destekleme, takdir edilme, yapıcı eleştiri yapma ve paylaşma” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En fazla vurgulanan temalar ödül eksikliği (A4, A5, A6, A7 ve A8) ve övgü (A1, A2 ve A3). Bu alt kategoriye göre katılımcılar tarafından bazı görüşler şöyledir;

“Kurumda bilimsel çalışmaların yapılması gerektiği sözel olarak ifade ediliyor, sayısı vurgulanıyor. Yapılınca övgü, yapılmayınca eksik kaldı gibi bir söylem var. Ama nasıl yapılıyor nasıl artırabiliriz yapılınca ne oldu gibi içeriğine yönelik çok pekiştirme ya da engelleri kaldıralım gibi bir şey yok. Sadece rakamlar üzerinden daha çok olmalı gibi bir motivasyon var, olanaklar açısından olanak sağlama açısından üniversitenin sağladığı bir katkı yok, içinde bulunduğumuz için uygulama yapacak ortam veriliyor. Üniversitenin benim çalışmalarımı artıracak doğrudan bir katkısı yok.” (A1)

“Teşvik ödülleri yeterli değil. Artması gerekli. Para olması şart değil. Bir belge veya herhangi bir şey olabilir. İnsan fark edildiğini, takdir edildiğini görmek istiyor. Moral verici olur.” (A4).

Katılımcılar mesleki katkı kategorisinde “iş yükü ve izin kullanma” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En fazla vurgulanan tema iş yüküdür (A1, A3, A4, A7 ve A8). Bu alt kategoriye göre katılımcılar tarafından bazı görüşler şöyledir;

“Genel olarak üniversitenin, fakültenin işlerini yapıyoruz, bu işleri bitirdikten sonra kalan zamanda kendi akademik çalışmalarımıza vakit ayırabiliyoruz ama bu da çoğu zaman olmuyor. Kendimi araştırma görevlisi olarak ya da bir asistan olarak değil, bir devlet memuru ve bir sekreter olarak hissediyorum (A8).

“Kurumdan araştırma iznini rahatlıkla alıp, istediğim saatte çıkabiliyorum. Bu konuda destek alıyorum. Buradaki işleyişi çok fazla aksatmamak koşuluyla. Danışmanım bu konuda yardımcı oluyor.” (A2)

Katılımcılar ekonomik katkı kategorisinde “yolluk- yevmiye verme, fotokopi imkânı sağlama ve kongre katılım ücretleri” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En fazla vurgulanan tema yolluk-yevmiye ücretleridir (A1, A9, A6, A7 ve A8). Bu alt

kategoriye göre katılımcılar tarafından bazı görüşler şöyledir;

“Kurum ekonomik anlamda araştırma sürecinde çok destekleyici değil. Lisansüstü eğitim sürecinde birçok harcama yapılıyor, bireysel çabalarla karşılanmaya çalışılıyor. Bu nedenle doktora tez aşamasında tez projelendirilmeye çalışılıyor. Proje olmaması halinde çok zorlayıcı oluyor. Çünkü yapılan harcamalar maaşımın yarısına denk geliyor.” (A4)

“Kurumun araştırma desteği konusunda hiçbir kolaylığı yok, herkesin kullanabileceği bir fotokopi makinası bile bulunmuyor. Yılda bir yurtiçi kongre için yolluk ve yevmiye veriliyor; bunun hiçbir teşvik edici yönü yok. Yaşamı kolaylaştıracak araştırma yapacak bir katkı sağlanmıyor.” (A8).

Katılımcılar akademik katkı kategorisinde “veri tabanlarına erişim, kaynak sağlama, ekip çalışması, araştırma izni alma, etkinliklere katılma ve yayın yapma” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En fazla vurgulanan temalar veri tabanlarına erişim (A1, A2, A3, A5, A6, A7 ve A8) ve araştırma izni almadır (A1, A2, A3, A4, A5, A7 ve A9). Bu alt kategoriye göre katılımcılar tarafından bazı görüşler şöyledir;

“Güncel kaynaklara ulaşım yeterli değil, veri tabanlarına üyelikler çok sınırlı. Ana kaynaklara ulaşamıyoruz. Kongrelerden kalan kısıtlı bütçelerle geçici üyelikler alınmaya çalışılıyor. Ancak yerleşmiş kurumsal bir anlayış yok. Bu çaba Hocalar düzeyinde çok sınırlı kalıyor.” (A4);

“Araştırma izinleri konusunda araştırmacıya eziyet edildiğini düşünüyorum. Doktora çalışmamda gerekli izinleri altı ayda aldım. Kısıtlı bir zamanımız var. Yer bulmak zaten zor oluyor. Random örnekleme bile yapamayacak hale geliyorsun. Süreç zaten çok sıkıntılı, destek yok. Tek başına kalıyorsun, ne denilirse boyun eğmek zorunda kalıyorsun. Tez bittikten sonra deneysel çalışmamaya karar verdim. Çok zorlu bir iş. El pençe divan kalıyorsun. Yasal izinler konusunda çok uzun bir prosedür işletiliyor. Bizim izinler etik kuruldan geçerken konu ile ilgisiz kişiler tarafından değerlendiriliyor. Ben eczacılığın alanı hakkında nasıl karar veremeyeceksem, onlarda benim alanım hakkında karar vermemeli. İnsanla çalışıyoruz. Bu yüzden alan uzmanları tarafından değerlendirilmeliyiz. Yüksek lisansta daha çok sorun oluyor. 2 yılda bitmesi gereken bir tezin 6 ayının izin süreci ile geçmesi çok kötü. Bu durum araştırmacıyı engelleyen, ümitsizliğe düşüren, bıktıran bir etken. Fakülteden başlayan enstitü, rektörlük, etik kurul onayı tekrar rektörlüğe dönen ardından, valiliğe sonra milli eğitimde biten çok uzun bir süreç. Daha kolaylaştırıcı bir değerlendirme yapılması gerekli. Dekanlığında bir etik kurulu var. Orada değerlendirilmesi yeterli. Rektörlüğün etik kurulu bu anlamda gereksiz kalıyor.”(A2).

Araştırma Görevlilerinin Akademik Danışmanların Bilimsel Araştırma Yapma Sürecine Katkısına İlişkin Görüşleri

Bu alt problem doğrultusunda görüşme formundaki soru, “Akademik danışma-

nınızın bilimsel araştırma yapma konusundaki desteği nasıldır?” şeklindedir. Bu alt problem doğrultusunda alınan yanıtların analizi sonucunda iki alt kategori ortaya çıkmıştır: “akademik ve psikolojik”. Akademik katkı kategorisinde akademik etkinliklere yönlendirme, akademik çevreye yönlendirme, araştırmacı kimliği kazandırma, zaman ayırma, raporlaştırma gibi temalar belirlenmiştir.

Katılımcılar akademik katkı kategorisinde “akademik etkinliklere yönlendirme, akademik çevreye yönlendirme, araştırmacı kimliği kazandırma, zaman ayırma, raporlaştırma” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En fazla vurgulanan temalar akademik etkinliklere yönlendirme (AG2, AG3, AG4, AG7, AG8), akademik çevreye yönlendirme (AG3, AG4, AG5, AG6, AG8) ve zaman ayırmadır (AG1, AG2, AG3, AG4, AG5, AG6, AG7, AG8). Bu alt kategoriye göre katılımcıların bazı görüşleri şöyledir;

“Gerek yurtiçinde gerekse yurt dışında bildiri sunmam ve deneyim kazanabilmem konusunda danışmanım beni sempozyum, kongre, seminer gibi tüm akademik etkinliklere yönlendiriyor.” (AG2);

Danışmanım, gerekli konularda diğer hocalarla işbirliği kurup yönlendirme yapıyor. Çalışma alanlarına göre alandaki farklı hocalardan yararlanabilmem konusunda beni teşvik ediyor.” (AG5);

Zaman ayırma temasına ilişkin olarak AG6 görüşlerini;

“Danışmanım çok yoğun olduğu için zaman sorunu oluyordu. Öğretim üyeleri 40 saat derse giriyor. Alanın sorunlarını düşünme, öğrencileri ile ilgilenme için zamanı yoktu. Zaman ayıramama, ilgilenmeme, zamanında dönüt vermeme yüzünden doktora sürecim bir yıl uzadı.” şeklinde belirtirken AG1 görüşlerini şöyle ifade etmiştir;

“Zaman konusunda hiç sıkıntı yaşamadım maillerime anında döner, randevu istediğimde karşılık verir, o anlamda bir sıkıntım olmadı, her görüşme ne kadar verimli geçti orası tartışılır ama her zaman yardımcı olmak için çabaladı. Hocam bana yeterince zaman ayırıyordu verimli de geçiyordu, bana doğrudan çalışmalarına katkı sağlayarak değil de bilgi sunarak katkısı hani mesela şuralara bakabilirsin, şunları okuyabilirsin uygulamalarımda da şurada şu hoca var sana yardımcı olabilir diyerek destekledi.”

Çalışmaya katılan araştırma görevlileri akademik danışmanın bilim sürecine katkısına ilişkin olarak psikolojik katkı kategorisinde kendilerine verilen destek konusunda benzer görüşler dile getirmişlerdir (AG1, AG4, AG5 ve AG6). AG1 bu konudaki görüşünü;

“Hocam, moralim konusunda oldukça duyarlıydı. Çok sıkıldığım, bunaldığımda, beni motive ederdi. Psikolojik anlamda çok destek oldu. Hem moral verdi hem de akademisyen olarak yetişmemi sağladı.” şeklinde AG2 dile getirirken AG5,

“Hocayla konuştuğumda psikolojik olarak rahatlıyorum, destekleyici oluyor. İletişimimiz kuvvetli olduğu için sosyal aktivitelere de birlikte katılabiliyoruz.” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Araştırma Görevlilerinin Mesleğe Başlamadan Önceki ve Başladıktan Sonraki Bilim İnsanı Yetiştirme Sürecine İlişkin Görüşleri

Bu alt problem doğrultusunda görüşme formundaki soru, “Araştırma görevlisi olmadan önce ve olduktan sonra bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin olarak görüşleriniz nasıl değişti?” şeklindedir. Bu alt problem doğrultusunda alınan yanıtların analizi sonucunda göreve başlamadan önce ve göreve başladıktan sonraki kategorilere ilişkin bilim üretme, bilim insanı ve görev tanımı şeklinde temalar belirlenmiştir.

Katılımcılar araştırma görevliliğine başlamadan önce kategorisinde “bilim üretme, bilim insanı ve görev tanımı” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En çok vurgulanan temalar ise bilim üretme (AG1, AG3, AG4, AG6) ve bilim insanıdır (AG1, AG5, AG8). Görev tanımına ilişkin ise AG2 ve AG7 benzer görüşler dile getirmişlerdir. Göreve başladıktan sonra kategorisinde de araştırma görevlileri bilim üretme, bilim insanı ve görev tanımı” konularında benzer görüş belirtmişlerdir.

Araştırma görevliliğine başlamadan önce alt kategorisinde AG6 bilim üretmeye ilişkin olarak görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Bilim daha değerli, kutsal ve anlamlı idi. Bilim üretim süreçlerini bilmiyordum. Bazı kavramlar eksikti. Bilimsel süreçlere daha çok saygı duyuyordum. Bilim üretmenin çok büyük bir şey olduğunu düşünüyordum. Büyük hedeflerim vardı.” AG2 ise

“Araştırma görevliliğini çok yüksek bir makam, başbakan olmuş gibi düşünüyordum. Ulaşılması zor bir merteye olarak görüyordum.” şeklinde AG7,

“Akademisyenlerin odalarında daha çok çalıştıklarını, yaptıkları işte mutlu ve tatmin olduklarını düşünüyordum. Bu kadar dertli olduklarını bilmiyordum. Sadece yayın yapmak, bir şey üretmek ve bir yaraya merhem olmakla ilgili sorunları olacağını düşünmüştüm.” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Göreve başladıktan sonraki alt kategorisinde ise AG4

“Araştırma sonuçlarının alan yazına katkısının ne kadar küçük olduğunu, küçük bir bilginin bile birçok şeyi değiştirebileceğini ya da sonuçların her zaman bir yenilik getirmeyeceğini, beklenen sonuçların çıkmaması durumunda bile bir bilimsel katkı olabileceğini öğrendim.” ve AG10

“Bilime kuşku ile yaklaşmaya başladım. Bilimin araç olarak kullanıldığını gördüm. Bilimsel ürünlerin niteliklerinden kuşku duyuyorum.” şeklinde AG7

“Bilim üretme sürecinde heyecan olmadığını, bilim insanının bir devlet memuru gibi davrandığını gördüm. Akademik yükselme her şeyin önünde.” ve AG3

“Araştırma görevliliğinin, görev tanımında “Diğer görevleri de yapar” ifadesinin içine her şeyin girdiğini gördüm. Beni hayal kırıklığına uğrattı. Şu anda asıl işim olmayan pek çok işle uğraşıyorum.” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Araştırma Görevlilerinin Bilim İnsanı Yetiştirme Sürecine İlişkin Önerileri

Bu alt problem doğrultusunda görüşme formundaki soru, “Sizce bilim insanı yetiştirme süreci nasıl daha etkili olabilir? Bu konudaki önerileriniz nelerdir?” şeklindedir. Bu alt problem doğrultusunda alınan yanıtların analizi sonucunda kurum, danışman, mesleki, program olmak üzere dört alt kategori ortaya çıkmıştır. Kurum kategorisinde akademik dayanışma, veri tabanlarına ulaşma, çevre ile iletişim, akademik etkinliklere teşvik, bakış açısı; danışman kategorisinde geri bildirim, yayın yapma; mesleki kategorisinde görev tanımı, yükselme kriterleri, ekonomik destek, ders yükü; program kategorisinde seçmeli dersler, dersin işleniş gibi temalar belirlenmiştir. Katılımcılar, kurum kategorisinde akademik dayanışma, veri tabanlarına ulaşım, çevre ile iletişim akademik etkinliklere teşvik ve bakış açısı konularında benzer görüşler dile getirmişlerdir. En çok vurgulanan temalar olarak akademik dayanışma (AG3, AG4, AG8) ve bakış açısı (AG5 ve AG6) belirlenmiştir. Bu kategoriye ilişkin olarak katılımcılar görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir;

“Akademik dayanışmanın geliştirilmesi gerekir. Grup çalışmalarında hocalar araştırma görevlisini seçiyor ama seçilenin hayır deme şansı yok, aynı zamanda bütün işi kendisi yapıyor. Bu tür çalışmalar ortak bir çalışma olmuyor, aslında Hoca çalışmasını yaptırmış oluyor. İşbirliğini geliştiren bir çalışma olmuyor. Ekip çalışmaları özendirilmeli.” (AG4);

“Akademik dayanışma yok. Önce ben yapayım, diğerleri yapmasın. Puan kaygısı nedeniyle kimin adı önde yazılıyorsa o puan alıyor. Bilim araç olarak kullanılıyor. Araştırma kültürünün değişmesi gerekli, daha nitelikli çalışmalar yapılması gerekli, grup çalışması yapılması gerekli, grup çalışması yapmayı bilmiyoruz. Rekabete dayalı bir sistemde yetiştirildiğimiz için paylaşmayı bilmiyoruz. Eğer hırslı bir insansanız bildiğinizi kendinize saklıyorsunuz. Ya da daha rahat bir kişiliğe sahipseniz simbiyotik yaşamı tercih edip başkasının yaptığından geçiniyorsunuz.”(AG3).

“Mantık değişmeli, farklı dünya görüşlerini benimseyen, kendimizi kalıplara sokmadan yeniliklere açık ve eleştiriye açık olunmalı.” (AG 5);

“Üniversitelerin işleyiş sistemi değişmeli, yönetim anlayışı değişmeli. Yapılan toplantılarda alınan kararlar incelenmiyor, her şey kağıt üstünde kalıyor, bu süreçler değişmeli.” (AG6).

Katılımcılar danışman kategorisinde “geri bildirim, yayın yapma;” konularında benzer görüş belirtmişlerdir. En fazla vurgulanan tema ise yayın yapma (AG4 ve AG6) olmuştur. Bu konuda AG4

“Lisansüstü eğitimde yayın yapmayı usta çırak ilişkisi ile öğreniyoruz. Programda

ders olarak yer alsak geliştirici olabilir.” şeklinde AG6 ise

“Bilimle uğraşanların gelecek kaygısı ve güvenlik sorunu olmamalı, yoksa nesnel davranamazlar. Bilimde araştırılacak konular sınırlı olmamalı, araştırmacılar korkudan etnik, sınıfsal konulara giremiyorlar. Bilimle uğraşanların zihinlerinde olmamalı, yaşamlarında bir sınırlama ile karşılaşmamalı. Araştırmacıların kendilerini daha güvende hissetmesi gerekli her anlamda. Akademisyenlik aşama aşama ilerleyen bir süreç. Yüksek lisansta iken doktora girmeyi, doktora iken kadroyu, kadro alıyorsunuz yrd doçentliği, sonra doçentliği düşünüyorsunuz. Sürekli olarak birilerine iyi görünmek zorundasınız. Hiçbir zaman özgür düşünmüyorsunuz. Bu nedenle hiç kimse ile çatışmamaya çalışıyorsunuz. Kendinizi güvende hissetmediğiniz için araştırmalarındaki yorumlarınız bile etkileniyor.” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Katılımcılar mesleki kategorisi altında görev tanımı, yükselme kriterleri, ekonomik destek, ders yükü temalarında benzer görüş bildirmişlerdir. En çok vurgulanan tema olarak ise ders yükü (AG1, AG5, AG6) belirlenmiştir. Bu konuda AG6’nın görüşü şu şekildedir;”

“Hocaların çok yoğun ders yükleri var. Sırf para kazanabilmek için 40 saatin üstünde derslere giriyorlar. Böyle olunca bilimsel bilgi üretme süreci işleyemiyor. Bu kadar yoğun çalışan nasıl bilim üretebilir? Bu nedenle bağımlı ilişkiler gelişiyor. Ancak bilim adamı bağımsız olmalı.”

Diğer temalar olan görev tanımı, ekonomik destek, yükselme kriterlerine ilişkin katılımcıların bazı görüşleri de sırası ile şu şekildedir;

“Amacın ders vermek ise ders vermeli, araştırma yapacaksın araştırıcaksın, araştırma görevli isen asistanlık olarak yapılmamalı, senden istenen de o olmamalı. Araştırma görevlilerinin iş tanımı yapılmalı.” (AG8);

“Ekonomik olarak iyileştirme yapılmalı. Araştırma sürecinde birçok harcama yapılıyor, yılda bir verilen yollukla ne yapabilir? Araştırmacıların kendilerini daha güvende hissetmesi gerekli.”(AG6);

“Yükselme kriterleri değişmeli, bir baskı anlayışı var. Çalışma yapılmasında zorlanılıyor. Nicele bakılıyor niteliğe değil. Böyle olunca da sadece yükselmek için çalışmalar yapılıyor. Yükselme kriterlerinin değişmesi gerekir. Nitelikli araştırmacıların sayısı çok azalıyor. Akademisyenler puan kaygısı ile sadece araştırma sayısını artırmaya çalışıyor. Yabancı dil bilgisi yükselmede önemli, ama yabancı dil bilmeyen biri üretemez mi? Yabancı dili olmayan bir kişi araştırmacı olamaz mı? Yabancı dil kriteri nedeniyle yabancı dil yeterliliği yüksek ancak alan konusunda yetersiz ve alanın sorunlarına yabancı akademisyenler sistemde rahatlıkla yükselebiliyor. Bilim insanı niteliklerine sahip, ancak eğitim sisteminin eksikliği nedeniyle alandan yetişen, uzmanlaşan ve yeterli olan akademisyenler başlangıç aşamasında takılıp kalıyor. Sistemde ilerleyemiyor 3 yrd. doç kadrosu açıldı. ÜDS 80 olmasına rağmen lisans

eğitimi İngilizce olanı birini dilden elediler.” (AG6).

Çalışmaya katılan araştırma görevlileri program kategorisinde seçmeli dersler, dersin işlenişi gibi temalar da benzer görüş bildirmişlerdir. Bu temalar arasında en çok dersin işlenişine vurgu yapılmıştır (AG2, AG3). Bu konuda görüş bildiren AG2 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Derslerde, daha çok okumak, tartışmak, sunum yerine tartışmak, farklı kaynaklardan okuyup birleştirme, analiz etme, sentezleme, değerlendirme düzeylerine çıkılması amaç olmalı. Öğrenciye eleştirel bakabilme kazandırılması amaçlanmalı. Sürekli eskiyi özlemek yerine uyarlamak ve geliştirmek amaçlanmalı.” AG3 ise

“Hocalar önemli. Derslerin daha etkili verilmesi gereklidir” şeklinde görüşünü sunmuştur.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma ile araştırma görevlilerinin bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin görüşleri belirlenmeye ve sürecin gelişimi açısından öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda araştırma görevlilerinin görüşlerine göre bilim insanının özelliklerine ilişkin olarak mesleki özellikler, kişisel özellikler, katılımcının kişisel özellikleri ve bilime bakış açısı temaları belirlenmiştir. Aydoğan’a (2008) göre bilim insanı, var olanı sorgulayan ve olması gerekeni hayal edip, onu uğraş edinen kişidir. Bu açıdan, hayata bakışı, evrensel ölçütlerle örtüşmese de bu örtüşmemeliğin sıkıntısını, basit, küçük ve sıradan kazanımları elde ederek hafifletmeye çalışmamalıdır. Evrensel bir düşünme ve bakış açısı vardır ve evrende olan biten her şey onun sorunudur. Yıldırım’a (2006) göre bilim insanı, gerçekleri ve doğruları ortaya koyan, gerçek ve doğrulardan sapmayan, taviz vermeyen yüksek karakterli kişidir (Akt. Aydoğan, 2008). Ayverdi’ye (1969:56-58) göre bilim insanının temel özellikleri sorunu doğru ortaya koyabilme, sezgi, doğru ve çabuk yargı ve seçim, sorunu doğru çözümleme yeteneği, yürürlükteki yöntemleri etkin kullanma, yöntem kurma ve geliştirme, bilgi derleme ve iletim yöntemlerini çabuk seçme ve etkin kullanma, olumlu başarı isteği, insanlığa hizmet duygusu, olumlu şüphecilik, meraklı, dikkatli ve uyanık olma, araştırmacı bir ruha sahip olma, olaylara üçüncü bir gözle bakabilme, içinde bulunduğu her durumda ve ortamda çevresini inceleyebilme, yargılayabilme ve en son olarak yaratım gücüne ve teoriyi uygulama alanına aktarma yeteneğine sahip olma gelmektedir. Bilim insanının en önemli özelliği, düşünmek, sorgulamak, analiz etmek ve yaşam tarzı haline getirmektir. Öğrencisi ya da dinleyicilerini düşünsel ortamına sokar ve onlar etkilenme düzleminden kendini alamazlar. Sonuç olarak, entelektüel niteliklerle donanmış bilim insanının yaşanabilir bir hayat oluşturmak için gayret sarf ettiği, küçük, sıradan, günlük çekişmelerle geçen bir hayatın müşterisi olmadığı, yüreğinde sürekli beslediği bir dünyası vardır. Bilim, denetimli gözlem ve gözlem sonuçlarına dayalı mantıksal düşünme yolundan giderek olguları açıklama gücü taşıyan hipotezler (açıklayıcı genellemeler) bulma ve bunları

doğrulama yöntemidir (Yıldırım, 1979: Akt. Yapıcı, 2005). Bilim, sistematik hale getirilmiş pozitif bilgi olarak tanımlanırsa bu etkinliğin başından sonuna kadar en önemli rol, sınıflamaya yapacak insana düşmektedir. Bilim insanı, bilmek, sınıflamak, biriktirmek ve yorumlamak işiyle uğraşan kişidir. Bir insan, nasıl bilim insanı olur. Herkes bilebilir, herkes sınıflayabilir, herkes biriktirebilir ama herkes yorumlayamaz. Bilim insanını bilim sürecinde stratejik bir noktaya taşıyan temel nokta, yorumlama sürecidir. Bilim insanının olgu ve olayları yorumlama yöntem ve süreci, onun nesnellığının de ölçüsüdür. Nesnellik ve yorumlama arasındaki doğrusal ilişki, bir bilim insanında aranması gereken temel nitelik olmalıdır (Yapıcı, 2005). Alanyazın ve bu araştırma sonucuna göre bilim insanı çevresindekilere göre farklı bir bakış açısına sahip olan ve her zaman çevresini gözlemleyip sorunlara çözümler üretmeye çalışan insanlar olarak algılanmaktadır.

Araştırma görevlilerine göre lisansüstü eğitim programının bilim insanı yetiştirme sürecine katkısına ilişkin olarak “kişisel özellikler, araştırma süreci, bakış açısı ve olumsuzluklar” temaları belirlenmiştir. Bir başka araştırmaya göre farklı üniversitelerde bulunan yüksek lisans ve doktora programlarının müfredatlarının standart olmaması eleştirilmiş ve kimi üniversitelerde sosyoloji, psikoloji ve felsefeyle bağlantılı eğitim yönetimi dersleri eksikken, diğerlerinde stratejik planlama gibi güncel konuların göz ardı edildiğini belirtmiştir. Öte yandan, birkaç katılımcı yüksek lisans ve doktora programlarını nitelikli yürütebilecek akademisyen sayısının az olması nedeniyle programların kalitesinin yetersiz olduğundan söz etmiştir. Bu sorunun alınan ders sayısının arttırılması ve öğrencilerin farklı üniversitelerden ders almalarının sağlanmasıyla çözülebileceği görüşü dile getirilmiştir. Bazı katılımcılar tarafından söz konusu edilmiş olan bir başka sorun ise lisansüstü öğrencilerinin kuramsal bilgi temellerinde yatan eksiklikler ve programlara zayıf bir temelle başlamalarıdır. Bu sorunun öğrenci seçiminde ciddi kriterlerin oluşturulması ve bilimsel hazırlık derslerinin daha yoğun ve ön şartlı derslerle desteklenerek planlanmasıyla aşılabileceği belirtilmiştir (Örücü ve Şimşek, 2011). Alanyazındaki bir başka araştırmaya göre araştırma eğitimi programlarının araştırma görevlileri için birtakım katkılardan yararlarından bahsedilmektedir. Araştırma eğitimi ile kuramsal temeller ve yeni yaklaşımlar, örnekleme ve veri toplama teknikleri, veri kayıt yöntemleri, takım çalışması, rapor yazma süreci ve araştırma etiği konularında birtakım beceriler kazandırılması beklenmektedir (Hutchinson, ve Moran, 2005). Çakar’a (1997) göre, lisansüstü eğitimi, araştıran, bilim üreten ve aydınlatan bir *bilim insanını* ve kendi alanında mevcut çalışmaları bilen, yeni bulgulara ulaşmak için çalışan ve bulgularını yayan *araştırmacı* yetiştiren bir eğitim faaliyetidir. Çıkrıkçı-Demirtaşlı’ya (2002) göre, üniversitenin temel işlevleri çerçevesinde, üniversitelere bağlı olan fen, sosyal, sağlık bilimleri ve yüksek teknoloji enstitüleri bünyesinde açılan lisansüstü programlarına adayların kabul edilmelerinde esas alınan ölçütler, özellikle üniversite için bilim insanı yetiştirme sürecinin kalitesini de etkilemektedir. Bu araştırmanın sonucuna göre bilim insanı yetiştirme sürecinde eğitim programlarının katkısına ilişkin bazı yetersizlikler belirlenmiştir. Programlar için öğrenci seçme kriterlerinden derslere, yönetim yapısına kadar sorunların bulun-

ması bilim insanı yetiştirme sürecinin kurumsallaşmasında yetersizlikler olduğunun göstergesi olabilir.

Araştırma görevlilerinin görüşlerine göre görev yapmakta oldukları kurumun bilimsel araştırma yapma sürecine katkısına ilişkin olarak “psikolojik, mesleki, ekonomik ve akademik” katkı temaları belirlenmiştir. Karaman ve Bakırcı’ya göre (2010) yetersiz öğretim üyesi sayısı, öğretim üyelerinin lisans düzeyinde haftalık ders yüklerinin çok fazla olması öğretim üyesinin süreçteki katkısını düşürmektedir. Öğretim üyesi gereksinimi dikkate alınmadan üniversite sayılarının artırılması, öğretim elemanlarının ağır bir ders yüküyle karşı karşıya kalması ile ilgilidir. Öğretim üyelerine düşen haftalık ders yükünün artması, öğretim üyelerinin araştırma etkinlikleri için gerekli zamanın azalması anlamına gelmekte ve bu da üniversitelerin bilimsel araştırma etkinlikleri için sorun oluşturma tehlikesini taşımaktadır (Karakütük ve Özdemir, 2011). Enstitüler mali olanaklar yönünden yetersiz olup kısıtlı ödeneklere sahip olmakta, destek alamamakta, ödenek yokluğu, alt yapı eksikliği sorunları ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Pahalı ve yüksek maliyetli lisansüstü eğitimde kitap, kırtasiye, fotokopi, yol vb. harcamaları yapmak zorunda kalan öğrenciler maddi sorunlarla karşılaşmakta yeterince verimli olamamaktadır (Karaman ve Bakırcı, 2010). Lisansüstü eğitim yapan üniversitelerin çoğunda kütüphanelerin hizmet ve kapasite olarak yetersiz olması, çalışma ve araştırmaya yeterli olanak sağlayamaması önemli sorundur. Diğer bir araştırmada akademisyenler yabancı dil konusunda sorun yaşamalarını ilk sorun olarak belirtmiştir. Katılımcıların yarısı akademik yükseltmelerde ve yayınlarda yabancı dilin büyük bir problem olduğunu ve alana lisansüstü programlarla giriş yapan yabancı dil öğretmenlerinin bu noktada daha avantajlı ve tehdit unsuru olduğunu düşünmektedir. Öte yandan, bu konuyu olumlu niteleyen bazı akademisyenler alanın başka alanlarla alışveriş içerisinde olmasının zenginleşmeye yol açacağını ve disiplinlerarası bir yapının daha sağlıklı olduğunu belirtmişlerdir. Akademisyenlerle ilgili diğer sorunlar akademik işbirliğinin ve buna bağlı olarak ortak çalışma yapma kültürünün zayıf olması, araştırma fonlarının ve bursların kısıtlı olması, alandaki akademisyenlerin tek çatı altında örgütlenememe sorunu, nitelikli akademisyen sayısının azlığı olarak özetlenmiştir (Örücü ve Şimşek, 2011). Öğretim elemanları ile yapılan bir başka araştırmanın sonuçlarına göre, öğretim üyeleri gelir yetersizliğinin baskısını çok derinden duymaktadırlar. Öğretim elemanları en önemli sorunlarını sıralarken, ücret düşüklüğü birinci sırada yer almıştır. Çalışma koşullarının yetersizliği ikinci sırayı, yükselme zorlukları üçüncü sırayı, üniversitenin prestij kaybetmesi dördüncü sırayı almıştır. Öğretim elemanlarının yaklaşık üçte ikisi ek işe gereksinime duymaktadır (Özdemir, 2006). Devlet üniversitelerinde öğretim elemanlarının maaşlarında iki farklı gelir kaybı süreci yaşandığını göstermektedir. Bu süreçlerden birincisi, profesörlerin toplumda sürekli bir görece gelir kaybı içinde bulunmasıdır. İkincisi ise daha alt unvan kademesindeki öğretim elemanlarının profesörlere göre gelir kaybına uğramasıdır. Bu iki süreç bir araya gelince akademik yaşama girecek gençler için akademik yaşamın çekiciliği azalmaktadır. Özdemir’e (2006) göre Türk üniversitelerinde görev yapan

iki öğretim elemanından birinin endişe içinde olduğu saptanmıştır. Bu endişelerden bir bölümünün kaynağı atama ve yükseltmelerde izlenmekte olan yollardır. Öğretim elemanları arasında öğretim üyeliğine atama ve yükseltme standartlarını objektif (haklı) bulanlar % 33,9, bu konuda kararsız olanlar % 32,4, objektif bulmayanlar ise % 33,7 dir. Bu standartların objektif (yansız) olarak uygulandığını düşünenler % 30,3, bu konuda kararsız olanlar % 34,3, bunların uygulanmasını objektif bulmayanlar ise % 35,4 olarak belirlenmiştir (YÖK, 2006). Karaman ve Bakırcı'ya (2010) göre lisansüstü öğrencilerin eğitim sürecinde bilginin paylaşıldığı ortamlar olan kongre ve sempozyum gibi bilimsel toplantılara katılımlarının en az düzeyde gerçekleşmesi sorunu, kendilerini geliştirmeleri ve yenilemelerini engellemektedir. Alanyazın ve bu araştırmanın sonuçları, bilim insanı yetiştirme sürecinde araştırma görevlilerinin görev yaptıkları kurumların olanaklar açısından kısıtlı kaynaklara sahip olduğunun ve bir kamu kurumu olmaları nedeniyle çok fazla gelişime ve değişime açık ortamlar sunamadığının göstergesi olabilir.

Araştırma görevlilerinin görüşlerine göre akademik danışmanlarının bilimsel araştırma yapma sürecine katkısına ilişkin olarak “akademik ve psikolojik” temaları belirlenmiştir. Alanyazındaki bir araştırmaya göre lisansüstü öğrenimde tez danışmanlığı yapan öğretim elemanlarına düşen öğrenci sayılarının fazla olması ve öğrenciye yeterli zaman ayıramaması, tez danışmanlığına atamada nitelikli öğretim üyesi koşulu aranmaması gibi etkenler lisansüstü tez danışmanı ile ilgili sorunlar bulunmaktadır (Karaman ve Bakırcı, 2010). Tez danışmanının yetiştiricilik rollerine ilişkin bir başka araştırmada, araştırma görevlilerinin cinsiyet, hizmet süresi ve atanmanın yapıldığı kanun maddesi değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermezken, kadronun bulunduğu birim değişkenine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Ayrıca, araştırmadan elde edilen bulgular, doçent öğretim üyelerinin yetiştiricilik rollerini gerçekleştirmede, profesörlere ve yardımcı doçentlere göre daha başarılı olduklarını ortaya koymuştur (Sezgin, 2003). Akademik danışman programının başında öğrencilerini yoğun bir şekilde ileri ve hızlı olarak motive etmeye çalışan kişi olarak tanımlanır. Proje ve laboratuvar için öğrencilerin yönlendirmesi, ilgili alanyazına ulaşmasının sağlanması, çeşitli becerilerin ve etkili çalışmalar yapılmasını sağlayan araçların öğretilmesi, araştırma için yapılan hazırlıkta, yapılan planların ilerleyen aşamalarında, zamanlarının büyük oranında öğrencilerin uyumlu bir şekilde çalışması için sağlanması gerekmektedir (Hunter, Laursen ve Seymour, 2006). Alanyazın ve bu araştırmanın sonuçları bir bilim insanı olarak akademik danışmanların, bilim insanı yetiştirme sürecinde bir usta ve bir psikolojik rehber rolü üstlenmesi gerektiğinin göstergesidir.

Araştırma görevlilerinin görüşlerine göre göreve başlamadan önceki ve göreve başladıktan sonraki bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin olarak göreve başlamadan önce ve göreve başladıktan sonraki kategorilere ilişkin bilim üretme, bilim insanı ve görev tanımı şeklinde temalar belirlenmiştir. Karaman ve Bakırcı'ya (2010) göre araştırma görevliliği çekiciliğini kaybetmiş olup, güvencesi bulunmamaktadır. Araştırma görevlileri akademik görevleri dışındaki işlerde kullanılmakta, maddi sorunları bulunmakta, özlük hakları, görev tanımındaki belirsizlik, kadro statüsü, özgür düşünme ve

düşündüğünü ifade edebilme sorunları bulunmaktadır. Alanyazın ve bu araştırmanın sonucuna göre bilim insanı yetiştirme sürecine araştırma görevlileri tarafından başlan-
gıçta birçok anlam yüklenmesine rağmen süreç içerisinde bu anlamlar değişmektedir.
Bu sonuç bilim insanı yetiştirme süreci; eğitim programı, kurum, danışman, kişinin farkındalığı gibi birçok etkenden kaynaklanabilir.

Araştırma görevlilerinin görüşlerine göre bilim insanı yetiştirme sürecinde geliş-
tirilmesi gereken uygulamalara ilişkin olarak kurum, danışman, mesleki, program tem-
maları belirlenmiştir. Bir başka araştırmaya göre akademisyenler emekli olduklarında yerlerini alacak olan genç akademisyenlerin iyi yetiştirilmesi gerektiğini vurgulayan bir katılımcının aksine diğer bir katılımcı genç akademisyenlerden daha ümitli olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların yarısı, akademisyenlerin mesleki yapılanmasının gelecek için gerekli olduğunu, Batı'da olduğu gibi Türkiye'de de eğitim yönetimi alanında farklı konularla ilgili çalışma gruplarının oluşturulması ve ortak çalışmalar yapılmasını önermişlerdir. Alanda ciddi bir gelişim için mesleki örgütlenme adına akademik çabaların birleştirilmesi ve işbirliği beklentisi içinde olduklarını belirtmişlerdir (Örücü ve Şimşek, 2011). Bir başka araştırmaya göre, üniversitelerin araştırma işlevlerinin değerlendirilmesinde genellikle iki ölçüt kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi lisansüstü (özellikle doktora) öğrenci ve mezun sayıları, ikincisi ise, Science Citation Index (SCI), Social Science Citation Index (SSCI) ve Arts and Humanities Citation Index (AHCI) gibi uluslararası atıf endekslerinde yayımlanan makale sayılarının artması beklenmektedir. Bu ölçütlerin dışında üniversitelerden beklenen, içinde bulunduğu toplumun yenilik süreçlerine ve yerel bilginin gelişmesine katkı sağlama işlevidir. Ancak, yerel gelişmeye katkıda bulunabilecek araştırma faaliyetlerinin yükseköğretim camiası içinde önemsizleştirilmesine neden olmak gibi bir sonucu getirmemelidir (YÖK, 2006). Alanyazın ve bu araştırmanın sonucu bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin birçok yetersizlikler yaşandığının göstergesidir.

Bu sonuçlar doğrultusunda araştırmanın önerileri şunlardır:

1. Bilim insanı yetiştirme sürecinde kullanılmakta olan programların yeniden düzenlenmesi ve bilim insanı yetiştirme amacını öne çıkaran derslerin ve içeriğin eklenmesi gerekmektedir.

2. Öğretim üyelerinin ders yükü nedeniyle akademik anlamda sorunlar yaşanmaktadır. Bu nedenle; öğretim üyelerinin ders yükünün azaltılması, bilim insanı yetiştirme sürecinde eğitim almakta olanlara çalışmaları konusunda daha çok geribildirim verilmesi, yayın yapmanın ve akademik etkinliklere katılmanın ve öğretim üyeleri arasında akademik dayanışmanın teşvik edilmesi gerekmektedir.

3. Bilim insanı yetiştirme sürecinde kurumsal anlamda akademik etkinliklere teşviğin artırılması amacıyla özendiriciler kullanılmalı, ekonomik destek sağlanmalı, veri tabanlarına üyelikler ve kütüphane gibi araştırma olanakları geliştirilmelidir.

4. Ulusal düzeyde akademik yükselme kriterlerinin yeniden düzenlenmesi ve araştırma görevliliğinin, görev tanımının yeniden yapılması gerekmektedir. Bilim üretme

amacı öne çıkarılmalıdır. Öğretim üyesi sayısının artırılması, araştırma görevlilerinin yaptığı birçok sekreteryaya işinin istihdam sayısı artırılacak bölüm sekreterlerine veya memurlarına devredilmesi gerekmektedir.

5. KAYNAKLAR

- Aydoğan, İ. (2008). Bilim İnsanı ve Entelektüel Özellik. Girne Amerikan Üniversitesi. GAU J. Soc. & Appl. Sci., 3(6), 81-87.
- Ayverdi A, (1969). Orta Eğitimde ve Yüksek Eğitimin İlk Yıllarında Bilim Adamı Yetiştirme. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Yayınları, sayı: 5, II. Bilim Kongresinde Bilim Adamı Yetiştirme ve Fen Öğretimi Seksiyonuna Sunulan Bazı Tebliğler. Ankara.
- Çakar, Ö. (1997). Fen Bilimleri Alanında Bilim Adamı Yetiştirme: Lisansüstü Eğitim. TÜBA Bilimsel Toplantı Serileri:7, 65-75.
- Can, A.A., Can, Ü.K., Bağcı, H. (2009), Lisansüstü Müzik Eğitimi Programlarıyla ve Gerçekleştirilen Araştırmalarla İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri, I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi, 1-3 Mayıs 2009, Çanakkale.
- Cohen, L., Mannion, L.; Morrison, K. (2007). Research Methods in Education. UK: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Çıkrıkçı-Demirtaşlı, N. (2002) Lisansüstü Eğitim Programlarına Girişte Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı (Les) Sonucunun Ve Diğer Ölçütlerin Kullanımına İlişkin Bir Tarama Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 35, 1-2.
- Ekinci, C. E. (2009). Türkiye’de Yükseköğretimde Öğrenci Harcama ve Maliyetleri, Eğitim ve Bilim, 34 (154), 119-133.
- Ekinci, C. E. (2011). Bazı Sosyoekonomik Etmenlerin Türkiye’de Yükseköğretimde Katılım Üzerindeki Etkileri, Eğitim ve Bilim, 36 (160), 281-297.
- Erdem A.R. (2007). Öğretim Üyesinin Bilim İnsanı Yetiştirme Sorumluluğu ve Bu Sorumluluğun Gerektirdiği Mesleki Etik, Akademik Dizayn Dergisi 1(2), 77-81.
- Hunter, A.B., Laursen, S. L.; Seymour, E. (2006). Becoming A Scientist: The Role Of Undergraduate Research İn Students’ Cognitive, Personal And Professional Development. 28.02.2012 tarihinde <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.112.671>. adresinden edinilmiştir.
- Hutchinson, T. C M.; Moran, J. (2005) The Use of Research Assistants in Law Faculties:Balancing Cost Effectiveness and Reciprocity. In *Proceedings Faculty of Law Research Interest Group*, 1-17, Brisbane.
- Karaman, S.; Bakırcı, F. (2010). Türkiye’de Lisansüstü Eğitim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. II, 94-114.
- Karakütük, K. (2002). Öğretim Üyesi ve Bilim İnsanı Yetiştirme-Lisansüstü Öğretimin Plânlanması (2.Baskı) Ankara:Anı Yayıncılık.
- Karakütük ve Özdemir (2011). Bilim İnsanı Yetiştirme Projesi (BİYEP) ve Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı’nın (ÖYP) Değerlendirilmesi. Eğitim ve Bilim. 36(161), 26-38.
- Örücü, D., Şimşek, H. (2011). Akademisyenlerin Gözünden Türkiye’de Eğitim Yönetiminin

- Akademik Durumu: Nitel Bir Analiz. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. 17(2),167-197.
- Özdemir, M. Ç. (2006). Türkiye Üniversiteleri Öğretim Elemanı Araştırması, Gazi Üniversitesi, Ankara, 60-61.
- Sezgin, F. (2003). Öğretim Üyelerinin Yetiştiricilik Rollerini. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 33, 132-159.
- Sevinç, B. (2001). Türkiye’de Lisansüstü Eğitim Uygulamaları, Sorunlar ve Uygulamalar. DEÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 34, (1),25-40.
- Tural, N. K. (2004). Küreselleşme ve Üniversiteler. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Ünver, G., Bümen, N. T. ve Başbay, M. (2010). Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Derslerine Öğretim Elemanı Bakışı: Ege Üniversitesi örneği. Eğitim ve Bilim Dergisi,155(35), 63-77.
- Yaman, E. (2010). Psikoşiddete (Mobbing) Maruz Kalan Öğretim Elemanlarının Örgüt Kültürüne Ve İklimine İlişkin Algıları. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 10(1), 449-578.
- Yapıcı, M. (2005). Bilim ve Bilim İnsanın Nitelikleri. Üniversite ve Toplum Bilim, Eğitim Ve Düşünce Dergisi. 5 (1). <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=231> adresinde 21.04.2012 tarihinde elde edildi.
- Yıldırım, A.; Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, R. (2008), Türkiye’de Lisansüstü Öğrenim için Öğrenci Seçimi: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsünde Bir Uygulama, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Harekat Araştırması Ana Bilim Dalı.
- YÖK (2006). Yükseköğretim Kurulu. Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi (Taslak Rapor) Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi –Taslak Rapor. Ankara.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: One of the important duties of universities is to provide graduate programs. Graduate program is accepted to be one of the significant factors in the conduction of training scholars and national science policy (Karaman and Bakırcı, 2010). Scientific education is an activity that should be done with scholars and this activity’s most important bases are both scientific process and academic freedom (Yapıcı, 2005). Training scholars generally begin with research assistants who are in the beginning of both academic career and graduate programs. Determining the troubles in the process of training scholars and find solutions to these problems are important for developing the scientific process. However it is seen that not enough researches are found in literature that are conducted via research assistants. So in this context this research’ results can give contribution to literature. The aim of this study is to offer suggestions to both researchers and practitioners by determining the views of research assistants about the training process of scholars. In the light of this the following questions are developed; 1) What are the views of research assistants about the qualifications of scholars? 2) What are the views of research assistants about the contribution side of graduate programs to training process of scholars? 3) What are the views of research assistants about the contribution

side of the organizations they work in to the process of scientific researches? 4) What are the views of research assistants about the contribution side of academic advisor to the process of scientific researches? 5) What are the views of research assistants about training scholars before and after their professional lives? 6) What are the suggestions of research assistants about the process of training scholars?

Method: In this research qualitative data collection technique was used. Semi structured interview form that as developed by the researchers was used in this qualitative research. Intermingled multiple-state pattern that is one of the case study patterns was used. The study group of this research was composed of 10 research assistants that work in İzmir Educational Faculties during 2011-2012 who were chosen via criterion sample. The study group was expected to be working in Educational Faculties who completed their masters or who are in the dissertation process. The study group was composed of 6 male, 4 female research assistants. Interviews that were held with the research assistants lasted for about 70 minutes; two researchers conducted the interviews, one of the took notes while the other one asked the interview questions also recorder was used in order not to lose data. In the analysis of data both descriptive and content analysis were used. For increasing the reliability and validity of the research some precautions were taken such as expert opinion, conformation of the participants, consistency review, timing of the interviews.

Results, Discussions, Suggestions: The results revealed out that not significant importance is given to train scientists according to some reasons such as the lesson load, lack of financial support, promotion criterions. Also, it was indicated that the process of training the scientists is accepted as organizational ordinary process and is not supported enough. In addition to these results, it is determined that science is used as a tool for academic promotion. Both literature and the results of the study indicates that there have been some deficiencies in the process of training scholars. The suggestions to both researchers and practitioners are as follows; it is important to reorganize the programs for training the scholars and some lessons and new content that emphasize the purpose of training scholars should be added to these programs. The academic staff have got some problems due to the lesson load so there should be decline in these loadings and these lecturers should be motivated to give more feedbacks to the trainers, to do more researchers and participate in the academic activities. The opportunities to use libraries, data bases should be increased. The academic promotion criterions should be reorganized in the national level and the research assistants' responsibilities should be determined clearly.